

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Διάλεξη 7

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717) -
Ηράκλειος (610-641)

Νικόλαος Γ. Χαραλαμπόπουλος
Τμήμα Φιλολογίας

Σκοποί ενότητας

Βασικός σκοπός της έβδομης διάλεξης είναι να εξοικειωθούν οι φοιτητές με τα ιστορικά γεγονότα του Έβδομου Αιώνα που συντελέστηκαν επί της βασιλείας του Ηρακλείου (610-641).

Περιεχόμενα ενότητας

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717):

- Ηράκλειος (610-641)

Περιγραφή μαθήματος

Η έβδομη διάλεξη επικεντρώνεται στην παρουσίαση σημαντικών ιστορικών γεγονότων που διαδραματίστηκαν τον Έβδομο Αιώνα, μια περίοδο μεγάλης κρίσης, κατά τη διάρκεια της οποίας διακυβεύεται η ύπαρξη ακόμα και της ίδιας της αυτοκρατορίας. Στο μάθημα παρουσιάζονται αναλυτικά τα θρησκευτικά και πολιτικά γεγονότα που συντελέστηκαν επί της βασιλείας του Ηρακλείου και των διαδόχων του, αλλά και οι συγκρούσεις Βυζαντίου-Περσών (πρώτος κίνδυνος) και Βυζαντινών-Αράβων (δεύτερος κίνδυνος).

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

Ηράκλειος (610-641)

- **610.** 5 Οκτωβρίου: Ο Ηράκλειος, έξαρχος Αφρικής, στέφεται από τον Πατριάρχη Σέργιο αυτοκράτορας του Βυζαντίου. Παραμένει στον θρόνο μέχρι τις 11 Φεβρουαρίου του 641.
- Ο Ιωάννης Ελεήμων Πατριάρχης Αλεξανδρείας.
- **610-620.** Πρώτη φάση των εχθροπραξιών με την Περσία: Ήττα και σταθεροποίηση.
- **611.** Οι Πέρσες εισβάλλουν στις ανατολικές επαρχίες του Βυζαντίου – Καισάρεια και Αντιόχεια καταλαμβάνονται – Δολοφονία του Πατριάρχου.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

Ηράκλειος (610-641)

- **613.** Οι Πέρσες καταλαμβάνουν τη Δαμασκό. Διχοτόμηση της Αυτοκρατορίας.
- *22 Ιανουαρίου:* Ο Ηράκλειος ορίζει συναυτοκράτορα τον μονοετή γιο του Ηράκλειο Κωνσταντίνο.
- *13 Αυγούστου:* Θάνατος Ευδοκίας.
- **614.** *20 Μαΐου:* Περσικά στρατεύματα με επικεφαλής τον στρατηγό Σαρβαραζά καταλαμβάνουν την Ιερουσαλήμ. Ανάμεσα στους πολλούς αιχμαλώτους είναι και ο πατριάρχης Ζαχαρίας. Οι επιδρομείς παίρνουν μαζί τους και τον Τίμιο Σταυρό.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

Ηράκλειος (610-641)

- **615.** Έκδοση νέου νομίσματος του ασημένιου εξαγράμμου.
- **615.** Κοπή του Εξαγράμμου με την επιγραφή *Deus adiuta Romanis* (= Θεέ, βοήθει τοῖς Ρωμαίοις).
- **619.** Οι Πέρσες καταλαμβάνουν την Αλεξάνδρεια και ολοκληρώνουν την κατάκτηση της Αιγύπτου
- Οι Αβαροσλάβοι πολιορκούν ανεπιτυχώς τη Θεσσαλονίκη. Οι Άβαροι και το Βυζάντιο συνάπτουν συνθήκη, σύμφωνα με την οποία ο Ηράκλειος αναγκάζεται να συμφωνήσει στην πληρωμή ετήσιας χορηγίας 20.000 χρυσών νομισμάτων για να εξασφαλίσει τα νώτα του εν όψει της εκστρατείας του εναντίον των Περσών.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

Ηράκλειος (610-641)

- **622-624.** Δεύτερη φάση των εχθροπραξιών με την Περσία: Δοκιμή των τεχνικών του επιθετικού πολέμου.
- **622.** Σύναψη αναγκαστικού δανείου με την Εκκλησία.
- *5 Απριλίου:* Ο Ηράκλειος ξεκινά από την Κωνσταντινούπολη την πρώτη εκστρατεία του εναντίον των Περσών.
- *Μάχη στην Κάμαχα.* Σπουδαία νίκη του Ηρακλείου εναντίον των Περσών. Οι Πέρσες εγκαταλείπουν στρατηγικά σημεία της Μικράς Ασίας. Τελειώνει η πρώτη εκστρατεία του Ηρακλείου, ο οποίος επιστρέφει στην Κωνσταντινούπολη.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

Ηράκλειος (610-641)

- **623.** Ο Ηράκλειος διαφεύγει την τελευταία στιγμή τη σύλληψη σε ενέδρα του χαγάνου των Αβάρων στη θρακική Ηράκλεια. Η συνάντηση ανάμεσα στους δυο ηγεμόνες είχε προγραμματιστεί με σκοπό τη δημιουργία κοινού μετώπου εναντίον των Περσών.
- **624-628.** Τρίτη φάση των εχθροπραξιών με την Περσία: Εκστρατείες μεγάλης κλίμακας.
- **624.** *25 Μαρτίου:* Ο Ηράκλειος ξεκινά από την Κωνσταντινούπολη τη δεύτερη εκστρατεία του εναντίον των Περσών.
- Τα βυζαντινά στρατεύματα καταλαμβάνουν την ιερή για τους Πέρσες πόλη των Γανζάκων, κέντρο της ζωροαστρικής θρησκείας, και την καταστρέφουν.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

Ηράκλειος (610-641)

- **625.** Χωρίς ουσιαστικά αποτελέσματα η εισβολή των βυζαντινών στρατευμάτων στο περσικό έδαφος.
- **627.** Σεπτέμβριος: Τέταρτη φάση των εχθροπραξιών με την Περσία: Εισβολή στη Μεσοποταμία (τρίτη εκστρατεία).
- **627.** 12 Δεκεμβρίου: Ο Ηράκλειος συντρίβει τους Πέρσες στη μάχη της Νινευί.
- **628.** Ιανουάριος: Κατάληψη της Δασταγέρδης, προσφιούς περιοχής του βασιλιά των Περσών.
- 24 Φεβρουαρίου: Ο Χοσρόης Β' ανατρέπεται πραξικοπηματικά και εκτελείται.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

Ηράκλειος (610-641)

- **628.** Τελειώνει ο πόλεμος με τους Πέρσες. Ο νέος βασιλιάς τους, Σιρόης, ζητά επισήμως ειρήνη.
- **629.** *21 Μαρτίου:* Ο Ηράκλειος αποκαλείται επισήμως **Πιστός ἐν Χριστῷ Βασιλεύς.**
- *Ιούλιος:* Το Βυζάντιο συνάπτει με τους Πέρσες **Αιώνια Ειρήνη.**
- *14 Σεπτεμβρίου:* Ύψωση Τιμίου Σταυρού στην Κωνσταντινούπολη.
- **630.** *21 Μαρτίου:* Ύψωση Τιμίου Σταυρού στην Ιερουσαλήμ.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

Ηράκλειος (610-641)

- **632.** *8 Ιουνίου:* Θάνατος Μωάμεθ. Ο Αμπού Μπάκρ (Αβουβάχαρος) αναγνωρίζεται αναπληρωτής (χαλίφης) του Προφήτη.
- **634.** Ο Χάλεντ Μπίν Ουαλίντ καταλαμβάνει την Παλαιστίνη πλην της Ιερουσαλήμ.
- **636.** *20 Αυγούστου:* Μάχη του Ιερμουχά (Γιαρμούκ).
- Απροσδόκητη ήττα των βυζαντινών στρατευμάτων από τους Άραβες.
Απώλεια της Δαμασκού.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717) Ηράκλειος (610-641)

- 637. Ο Σαάντ Μπίν Ουακάς συντρίβει τους Πέρσες στη μάχη της Καντισίγιας. Οι Άραβες καθίστανται κύριοι της Βαβυλωνίας και ιδρύουν τη Βασόρα και την Κούφα.
- 638. Οι Άραβες καταλαμβάνουν την Ιερουσαλήμ.
- 638. Ο Ηράκλειος αποδέχεται την πρόταση του πατριάρχη Σέργιου όπως αυτή διατυπώνεται στην Έκθεση, σύμφωνα με την οποία ο Χριστός έχει δύο φύσεις αλλά μία θέληση (μονοθελητισμός). Η Έκθεση τοποθετείται στον ναό της Αγίας Σοφίας.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

Ηράκλειος (610-641)

- **639.** Ο στρατηγός Άμρ καταλαμβάνει το Πηλούσιο της Κάτω Αιγύπτου και απειλεί την Αλεξάνδρεια.
- **641.** 11 Φεβρουαρίου: Θάνατος Ηρακλείου. Ο νέος αυτοκράτορας, Ηράκλειος Κωνσταντίνος Γ', θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι τις 24 Μαΐου του 641. Θα τον διαδεχθεί ο ετεροθαλής αδελφός του Ηρακλέωνας, ο οποίος θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους.
- **Σεπτέμβριος:** Ο Κώνστας Β' διαδέχεται τον θείο του Ηρακλέωνα στον θρόνο όπου θα παραμείνει μέχρι τον Σεπτέμβριο του 668 (από το 663 ζει στις Συρακούσες).

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- **642.** Τα τελευταία βυζαντινά στρατεύματα εγκαταλείπουν την Αίγυπτο.
- **648.** Ο αυτοκράτορας Κώνστας Β' εκδίδει τον «Τύπον», σύμφωνα με τον οποίο ανακαλείται η «Έκθεση» του 638.
- **649.** Οι Άραβες επιτίθενται εναντίον της Κύπρου.
- **651.** Πεθαίνει ο τελευταίος βασιλιάς της Περσίας Ιστιγέρδης Γ'. Καταλύεται το περσικό κράτος.
- **654.** Οι Άραβες καταλαμβάνουν τη Ρόδο. Καταστροφή του «Κολοσσού» και πώληση του χαλκού από τον οποίο ήταν φτιαγμένος.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- **655.** Οι Άραβες συντρίβουν το βυζαντινό στόλο στη Λυκία.
- **658.** Ο Κώνστας Β' εκστρατεύει εναντίον της Σκλαβηνίας, ενώ οι Βούλγαροι εγκαθίστανται στην περιοχή της Δοβρουτσάς.
- **659-662.** Δημιουργία θεμάτων: Οψικίων (Άγκυρα), Ανατολικών (Αμόριο), Αρμενιάκων (Ευχάιτα), Θρακησίων (Χώναι), Καραβισιάνων (Σάμος).
- **660.** Εμφανίζεται η αίρεση των Παυλικιανών.
- **662.** Οι Άραβες καταλαμβάνουν την Καμπούλ του Αφγανιστάν και προελαύνουν προς την Ινδία.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- **663.** Ο αυτοκράτορας Κώνστας Β' φτάνει στην Ιταλία και αρχίζει τον πόλεμο εναντίον των Λογγοβάρδων. Εγκαθίσταται για τα επόμενα τέσσερα χρόνια στη Σικελία.
- **668. Σεπτέμβριος:** Ο Κωνσταντίνος Δ' ο Πωγωνάτος αναγορεύεται αυτοκράτορας του Βυζαντίου. Θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι το Σεπτέμβριο του 685.
- **669.** Οι Άραβες εμφανίζονται για πρώτη φορά μπροστά από την Κωνσταντινούπολη.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- **670.** Οι Βούλγαροι υπό τον Ασπαρούχ εγκαθίστανται κοντά στις εκβολές του Δούναβη, στον Όγλο.
- **673-678.** Συνεχείς επιδρομές των Αράβων εναντίον της Κωνσταντινούπολης οδηγούν στην καταστροφή του στόλου τους και στη σύναψη ειρήνης με το Βυζάντιο.
- **675.** Γεννιέται ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός.
- **680.** Γενικεύεται ο θεσμός των θεμάτων σε ολόκληρη τη Μικρά Ασία.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- **681.** Συνέρχεται στην Κωνσταντινούπολη η ΣΤ' Οικουμενική Σύνοδος. Καταδικάζει το μονοθελητισμό και αναγνωρίζει τις δύο φύσεις, τις δύο θελήσεις και τις δύο ενέργειες του Ιησού Χριστού.
- Ο Κωνσταντίνος Δ' συνάπτει ειρήνη με τους Βούλγαρους, με την υποχρέωση να καταβάλει ετήσιο φόρο.
- **685.** Σεπτέμβριος: Ο Ιουστινιανός Β' αναγορεύεται αυτοκράτορας του Βυζαντίου, θα μείνει γνωστός στην ιστορία ως ο Ρινότμητος. Θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι τα τέλη του 695.
- **688.** Βυζαντινοί και Άραβες αποφασίζουν συγκυριαρχία στην Αρμενία και την Ιβηρία.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- Ο Ιουστινιανός Β' αποδέχεται το αίτημα των Αράβων να απομακρύνει τους Μαρδαϊτες από την περιοχή του Λιβάνου. Η αποχώρησή τους θα διευκολύνει τις επιδρομές των Αράβων.
- **692.** Συνέρχεται στην Κωνσταντινούπολη οικουμενική σύνοδος γνωστή ως η εν Τρούλλω Σύνοδος. Ονομάστηκε Πενθέκτη, γιατί οι αποφάσεις της συμπληρώνουν τις αποφάσεις της Ε' και της ΣΤ' Οικουμενικής Συνόδου. Στα πρακτικά της αναφέρονται και καταδικάζονται διάφορα έθιμα ειδωλολατρικά ή αντίθετα με τις ηθικές αντιλήψεις της εποχής.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- *Κανών 82*: Ο Χριστός θα αγιογραφείται με την ανθρώπινη μορφή του, όχι συμβολικά ως αμνός
- **692**. Ήττα του Ιουστινιανού Β' από τους Άραβες του Άμπντ-αλ-Μαλίκ στη Σεβαστούπολη της Σεβάστειας.
- **695**. *Τέλη*: Ο Λεόντιος αναγορεύεται αυτοκράτορας του Βυζαντίου και θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι τα τέλη του 698. Ο Ιουστινιανός ρινοκοπείται και εξορίζεται στη Χερσώνα.
- **698**. *Τέλη*: Ο Τιβέριος Γ' ο Αψίμαρος γίνεται αυτοκράτορας του Βυζαντίου και θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι τα μέσα του 705.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- Οι Άραβες καταλαμβάνουν την Καρχηδόνα.
- **700.** Οι Άραβες καταλαμβάνουν τη Θεοδοσιούπολη και τρία χρόνια αργότερα τη Μομφουεστία.
- **705.** Μέσα: Ο Ιουστινιανός Β' επανέρχεται στο θρόνο του Βυζαντίου όπου και θα παραμείνει μέχρι τις 11 Δεκεμβρίου του 711.
- **708.** Νίκη των Βουλγάρων επί των Βυζαντινών στην Αγχίαλο.
- **709.** Οι Άραβες καταλαμβάνουν το τελευταίο βυζαντινά φρούριο στη Βόρεια Αφρική, το Σεπτόν ή Έβδομον (σημερινή Θέουτα), αλλά και την στρατηγικής σημασίας μικρασιατική πόλη των Τυάνων.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- **711. 11 Δεκεμβρίου:** Ο Βαρδάνης Φιλιππικός εκτελεί τον Ρινότμητο και αναγορεύεται αυτοκράτορας του Βυζαντίου. Θα παραμείνει στον θρόνο μέχρι τις 3 Ιουνίου του 713. Είναι αρμενικής καταγωγής και ένθερμος οπαδός του μονοθελητισμού. Με διάταγμά του απορρίπτει όλες τις αποφάσεις της 5^{ης} Οικουμενικής Συνόδου. Διατάζει την καταστροφή της εικόνας της Συνόδου και προετοιμάζει τρόπον τινά την εικονομαχική πολιτική των επόμενων αυτοκρατόρων.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- **713.** Οι Βούλγαροι υπό τον Τέρβελ πραγματοποιούν επιδρομές μέχρι τα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης.
- *3 Ιουνίου:* Τα στρατεύματα του θέματος του Οψικίου επαναστατούν και ανατρέπουν τον Φιλιππικό Βαρδάνη, τον οποίο και τυφλώνουν.
- **713.** *4 Ιουνίου:* Ο Αναστάσιος Β' (πρώην πρωτασηκρήτις Αρτέμιος) ανεβαίνει στο βυζαντινό θρόνο στον οποίο θα παραμείνει μέχρι τον Αύγουστο του 715 - Καταργεί αμέσως τα υπέρ του μονοθελητισμού διατάγματα του προκατόχου του.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- **714.** Σημαντικές προσπάθειες του Αναστάσιου Β' για την αναδιοργάνωση του βυζαντινού στρατού - Ολοκλήρωση θαλάσσιων τειχών.
- **715.** Ενώ ο αυτοκράτωρ προετοιμάζει αποφασιστικό χτύπημα εναντίον του αραβικού στόλου, επαναστατεί και πάλι ο στρατός του θέματος του Οψικίου και με τη βοήθεια των Γοτθογραικών - εξελληνισμένων Οστρογόθων - ανεβάζουν στο θρόνο τον εφοριακό υπάλληλο της περιοχής τους Θεοδόσιο. Ο Αναστάσιος τελικά περιβάλλεται το μοναχικό σχήμα και αποσύρεται στη Θεσσαλονίκη.

Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717)

- *Τέλη:* Ο Θεοδόσιος Γ' αναγορεύεται αυτοκράτορας του Βυζαντίου και θα βασιλεύσει για πέντε μήνες.
- **716.** Ο Θεοδόσιος Γ' συνάπτει συνθήκη ειρήνης με τους Βούλγαρους - Αραβικές επιθέσεις στη Μικρά Ασία.
- Ο στρατηγός του θέματος των Ανατολικών, Λέων, με τη βοήθεια του στρατηγού του θέματος των Αρμενιάκων Αρταβάσδου, εξαναγκάζει το Θεοδόσιο σε παραίτηση.

Τέλος Ενότητας

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Νικόλαος Γ. Χαραλαμπόπουλος, Τίτλος μαθήματος: «Βυζαντινή Ιστορία. Διάλεξη 7: Ο Έβδομος Αιώνας και η Δυναστεία του Ηρακλείου (610-717) - Ηράκλειος (610-641)».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1873/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

